

Nr 95

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden; given Stockholms slott den 11 mars 1966.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ragnar Edenman

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att principbeslut fattas om att upprätta en utbildningsinstitution för vissa yrkesgrupper inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden. De grupper som skall utbildas inom institutionen är bl. a. regissörer, konstnärliga producenter inom television och radio, scendekoratörer, filmarkitekter, maskörer, filmfotografer och ljudtekniker. Förslaget förutsätter att den filmskola som Svenska filminstitutet bedriver uppgår i den nya institutionen. Utbildningen skall i stor utsträckning bygga på övningsproduktion med deltagande av samtliga elevgrupper. Den skall ge en allsidig orientering om den konstnärliga gestaltningen inom teater, film, television och radio. Institutionen föreslås få egna produktionsresurser i fråga om personal samt lokaler i form av teater, film-, televisions- och radiostudior. Den beräknas kunna bli inrymd i den byggnad som Svenska filminstitutet planerar att uppföra i Stockholm. Utbildningen beräknas kunna börja tidigast hösten 1968.

Förslag läggs också fram om den musikdramatiska utbildningen vid statens skolor för scenisk utbildning. Det föreslås att de nu försöksvis anordnade musikdramatiska linjerna vid skolorna i Göteborg och Malmö fr. o. m. budgetåret 1967/68 blir permanenta delar av skolornas organisation. Samtidigt skall enligt förslaget vid skolan i Stockholm tillkomma en musikdramatisk linje med särskild inriktning på utbildning av operaartister. Denna ersätter den nu till musikhögskolan förlagda operaklassen. Den nya organisationen av utbildningen i Stockholm medför avsevärt förstärkta resurser för undervisningen i både sceniska och musikaliska ämnen.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 11 mars 1966.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, KLING, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, *vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden* och anför.

1. Inledning

Utredningen rörande utbildningen inom teaterns, filmens, radions och televisionens områden m. m., som tillsattes år 1963 (ledamöter borgmästaren Sven Lutteman, ordf., professorn Gösta M. Bergman, fil. lic. Bertil Lauritzen, ombudsmannen Rolf Rembe, fil. dr Stig Torsslow, tekniske direktören, f. d. professorn Lennart Uhlin till den 4 oktober 1965, utbildningschefen Håkan Unsgaard och avdelningsdirektören Nils Arne Rosén från den 4 oktober 1965; direktiv se 1963 års riksdagsberättelse s. 295) har den 31 december 1965 avlämnat betänkandet »Utbildning av regissörer m. fl.» (Stencil E 1965: 9).

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av arbetsmarknadsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, statskontoret, skolöverstyrelsen, universitetskanslersämbetet efter hörande av humanistiska fakulteten vid Stockholms universitet, teater- och orkesterrådet, Akademien för de fria konsterna, konstfackskolan, Kungl. teaterns AB, Kungl. dramatiska teaterns AB, Sveriges radio AB, Stiftelsen Svenska filminstitutet, Riksteatern, Stockholms stadsteater AB, AB Göteborgs teater, Föreningen Malmö stadsteater u. p. a., Svenska teaterförbundet, Sveriges dramatikerförbund, Teatrarnas riksförbund, Svenska ITI-rådet — Svensk teaterunion och Svenska sektionen av Nordiska film- och TV-unionen.

Teaterns utbildningsråd har åren 1963 och 1964 framlagt förslag om anordnande av provisorisk utbildning av regissörer och scendekoratörer. Vidare har statens skola för scenisk utbildning i Stockholm år 1964 lagt fram ett förslag om anordnande av provisorisk regissörsutbildning vid Dramatiska teatern. Teater- och orkesterrådet har yttrat sig över dessa förslag och samtidigt lagt fram ett eget förslag om provisorisk regissörs- och dekoratörsutbildning.

Nordiska rådet har i rekommendation 1963: 21 uppmanat regeringarna i de nordiska länderna att påskynda utredningsarbetet om en grundläggande utbildning på nationell basis av personal inom teater, film, radio och television. I utredningsarbetet borde möjligheten att välja nordiska lösningar vad beträffar vidareutbildningen beaktas. I avvaktan på mera långsiktiga lösningar borde kurser arrangeras för bl. a. verksamma regissörer och annan konstnärlig och teknisk personal på dessa områden.

Genom beslut den 31 maj 1963 uppdrog Kungl. Maj:t åt en särskilt tillkallad utredningsman (fil. lic. Åke Meyerson) att i samråd med Teaterns utbildningsråd närmare överväga organisationen av en statlig scenisk utbildning i Stockholm och därmed sammanhängande frågor. På grundval av de i utredningsmannens betänkande »Statens skolor för scenisk utbildning» (Stencil E 1963) framlagda förslagen beslutade statsmakterna år 1964 (prop. 1964: 66, SU 115, rskr 250) om de närmare riktlinjerna för organisationen och utformningen av skådespelarutbildningen. Beslutet innebär bl. a. att utbildningen skall vara tre-årig och att det fr. o. m. budgetåret 1964/65 inrättades tre statliga läroanstalter,

en i Stockholm, en i Göteborg och en i Malmö, var och en med en årlig intagning av tills vidare 15 elever. Vid skolan i Stockholm meddelas endast dramatisk undervisning, medan vid skolorna i Göteborg och Malmö försöksvis anordnas utbildning även av lyrisk-dramatiska artister. Kungl. Maj:t har den 29 juni 1964 fastställt provisoriska bestämmelser för de tre skolorna. Enligt dessa har teater- och orkesterrådet överinseendet över skolorna, medan ledningen av varje skola utövas av en särskild styrelse och av rektor.

I prop. 1964: 66 förutsattes att frågorna om den sceniska förutbildningen, intagningsproceduren vid scenskolorna, den musikdramatiska utbildningen och efterutbildningen av skådespelare skulle utredas ytterligare. Den genom beslut den 31 maj 1963 särskilt tillkallade utredningsmannen har den 26 november 1965 avgivit betänkandet »Statens skolor för scenisk utbildning 2» (Stencil E 1965). I en särskild till betänkandet fogad skrivelse har Teaterns utbildningsråd anslutit sig till de i förslaget framförda synpunkterna.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av skolöverstyrelsen efter hörande av skolnämnden för Stockholms stad och Stockholms län samt länskolnämnderna i Uppsala, Östergötlands, Älvsborgs och Skaraborgs län, Musikaliska akademiens styrelse, teater- och orkesterrådet efter hörande av statens skolor för scenisk utbildning, Sveriges radio AB, Kungl. teaterns AB, Svenska stadsförbundet, Uppsala stad, Norrköpings stad och Borås stad. Svenska sång- och talpedagogförbundet, Kulturarbetarnas socialdemokratiska förening och De svenska musikpedagogförbundens samarbetskommitté har inkommit med skrivelser i ärendet.

Teater- och orkesterrådet har i november 1965 överlämnat en promemoria om utbildningsbehovet av sceniska artister fram till 1974/75. Rådet har inhämtat yttranden över promemorian från berörda myndigheter och organisationer.

2. Utbildning av regissörer, producenter, scendekoratörer och maskörer

2.1. Nuläge

Genom ett år 1963 ingånget avtal mellan staten och filmbranschen bildades stiftelsen Svenska filminstitutet som bl. a. har till uppgift att bedriva utbildningsverksamhet inom filmens område. Vid institutets filmskola anordnas f. n. en tvåårig utbildning för högst fyra elever i regi, tre i foto, tre i ljudteknik och två i inspelningsledning. Utbildningen började höstterminen 1964. Den första elevkullen har således ännu inte lämnat filmskolan.

Vid teaterhistoriska institutionen vid Stockholms universitet finns en alternativ utformning av kursen för tre betyg i teaterhistoria, som är tillrättalagd för studerande, inriktade på att söka anställning inom teater, film, radio och television. Undervisningen omfattar bl. a. nutida teaterproblem, teaterns organisationsformer och den moderna teaterns tekniska resurser. Trebetygsuppsatsen i ämnet kan bytas ut mot övningsuppgift av scenisk karaktär.

Inom avdelningen för dekorativ målning vid konstfackskolan har sedan några år bedrivits undervisning i teaterdekoration. Den omfattar såväl teoretiska som praktiska ämnen. Vid konsthögskolan har utförts enstaka uppgifter i teaterdekor.

Sveriges radio bedriver en omfattande utbildningsverksamhet för sina anställda, bl. a. för blivande TV-producenter.

Utöver dessa utbildningsmöjligheter ordnas dessutom kursverksamhet på nordisk basis, bl. a. de av Nordiska teaterunionen årligen organiserade s. k. Vasaseminarier för unga regissörer. Till dessa seminarier, som pågår ca två veckor, inbjuds som föreläsare internationellt uppmärksammade regissörer, forskare och teaterpedagoger.

2.2. Utredningen

2.2.1. Utbildningsbehovet

Enligt direktiven för utredningen för utbildningen inom teaterns, filmens, radions och televisionens områden m. m. skulle den göra en inventering av utbildningsbehovet av yrkesutövare inom de berörda områdena.

Utredningen gör en uppdelning mellan yrken som är övervägande tekniska och andra som visserligen innehåller tekniska moment men som domineras av konstnärligt-kreativ formgivning. Ytterligare andra yrken innesluter en jämn fördelning mellan kreativa och tekniska moment. För den första gruppen finns det enligt utredningens bedömning tillfredsställande utbildningsmöjligheter inom yrkesskolor. Utredningen begränsar därför sin analys av utbildningsbeho-

vet till sådana yrken inom de två andra grupperna för vilka utbildningsfrågorna inte lösts eller inte heller aktualiserats genom andra utredningar. Från denna utgångspunkt tar utredningen till närmare granskning upp utbildningsbehovet för följande yrkesgrupper, nämligen regissörer, konstnärliga radio- och TV-producenter, scendekoratörer (filmarkitekter), maskörer, filmfotografer och filmklippare.

Allmänt understryker utredningen svårigheten att göra någon tillförlitlig bedömning av utbildningsbehovet för de berörda yrkena. Detta beror på att grupperna är små och till förhållandevis stor del består av tillfälligt engagerade. Till detta kommer svårigheten att mer preciserat kunna säga något om den ökning av utbildningsbehovet som följer av en beräknad utbyggnad av verksamheten. En annan grundläggande svårighet är att syftet med att skapa nya utbildningsvägar inte bara är att tillgodose det kvantitativa behovet utan också att höja kvaliteten.

Vid beräkningen av utbildningsbehovet är det enligt de sakkunnigas mening också nödvändigt att tänka på att rekrytering till dessa yrken alltid måste kunna ske på annat sätt än efter genomgång av en reguljär utbildning. Det är vidare, även om intagningen görs med största omsorg, inte rimligt att räkna med att alla som gått igenom utbildningen kommer att visa den talang som är det oeftergivliga villkoret för framgång inom de aktuella yrkena.

Det totala antalet verksamma regissörer i landet uppskattar utredningen till ca 90. Genomsnittligt beräknas en regissör vara verksam i 30 år. Det årliga rekryteringsbehovet kan med dessa utgångspunkter uppskattas till ca tre. Härtill kommer det utbildningsbehov som beror på sådana faktorer som förväntad expansion, övergång till annan verksamhet m. m.

Inom radio och television är det svårt att precisera gränserna mellan uppgifterna för regissörer och s. k. konstnärliga producenter. Det beräknas att det år 1965 inom Sveriges radio fanns ca 30 heltidsanställda konstnärliga producenter. Om radioutredningens s. k. mittenalternativ i fråga om sändningstid genomförs, skulle det enligt utredningens bedömning leda till en fördubbling av ifrågavarande personal under den närmaste tioårsperioden.

Antalet dekoratörer med fast anställning inom teatern uppskattas till ca 20, vartill kommer ett 40-tal, som mer tillfälligt anlitas för iscensättningar. Inom Sveriges radio finns vidare drygt ett tiotal heltidsanställda dekoratörer och inom filmen uppgår antalet heltidsanställda filmarkitekter till ca fem. Efterfrågan på dekoratörer, särskilt för televisionens räkning, är stor.

Ett tiotal maskörer är sysselsatta inom teatern. Efterfrågan är större än tillgången, varför bara för teaterns räkning behovet beräknas bli fördubblat under de närmaste fem åren. Även inom Sveriges radio beräknas efterfrågan på maskörer komma att stiga.

I fråga om filmfotografer och filmklippare konstaterar utredningen att behovet kan beräknas öka.

Utredningen anser att utbildningsbehovet för de berörda yrkesgrupperna inte kan bestämmas mera exakt. Om hänsyn tas även till den begränsning som beror på lokalmässiga och tekniska förhållanden vid den av de sakkunniga föreslagna utbildningsinstitutionen, bör utbildningskapaciteten motsvara en årlig intagning av 6—7 regielever, 5—6 producentelever, 5—6 dekoratörselever och 4—5 maskörselever. Detta motsvarar enligt utredningens uppfattning inte helt arbetsmarknadens behov. En större utbildningskapacitet skulle dock, som framgår av det följande, leda till avsevärt ökade kostnader.

2.2.2. Utbildningens organisation och ledning

I direktiven till utredningen förutsattes att de sakkunniga skulle pröva vilka delar av utbildningen för de berörda yrkesgrupperna som skulle förläggas till en särskild utbildningsanstalt och vilka som eventuellt borde tillgodoses i annan form.

De sakkunniga förordar att ett ur organisatorisk synpunkt självständigt institut, förslagsvis kallat institutet för de dramatiska konstarterna, upprättas med olika utbildningsvägar för regielever, producentelever, scendekorators-(filmmarkitekt-)elever och maskörselever.

Utredningen räknar med att viss utbildning även i fortsättningen skall vara förlagd utanför det föreslagna institutet. De statliga scenskolorna berörs inte av förslaget på annat sätt än att institutet skall ha visst samarbete med dem. Filmskolan skall fortsätta sin verksamhet som självständig organisatorisk enhet, även om en lokalmässig och organisatorisk samordning bör ske. Utredningen föreslår att den nuvarande utbildningen av teaterdekoratörer vid konstfackskolan byggs ut till en självständig utbildningslinje inom skolan. Slutligen föreslår de sakkunniga att utbildning av perukmakare förläggs till yrkesskolor.

De sakkunniga redovisar flera skäl för att samordna utbildningen för de konstnärligt-kreativa yrkesgrupperna. En grundtanke i förslaget är sålunda att alla bör få en utbildning, som omfattar produktionstekniken inom samtliga media, dvs. teater, film, radio och television. De olika yrkesgrupperna bör vidare enligt de sakkunnigas mening ges en sådan orientering om olika media att de effektivt kan utnyttja både deras särart och möjligheter till samspel. I undervisningen bör vidare de praktiska övningarna i produktion spela en central roll. Karakteristiskt för samtliga media är behovet av gemensamma insatser av många kreativa krafter. Det är därför också från denna synpunkt lämpligt att kombinera utbildningen för samtliga yrkesgrupper med kreativ inriktning.

Mot denna allmänna bakgrund i fråga om inriktningen av utbildningen finns det enligt utredningens mening två huvudalternativ för organiserandet av utbildningen, nämligen å ena sidan en decentraliserad utbildning knuten till existerande produktionsenheter för olika media och å andra sidan en institutionellt sammanhållen utbildning. Utredningen har undersökt det förstnämnda alternativet och funnit att existerande produktionsresurser vid teatrar, film-

och TV-ateljéer samt radiostudior är så hårt ansträngda av den ordinarie verksamheten, att de inte kan friställas i den utsträckning som krävs för att möjliggöra en ordnad studiegång. Även om detta alternativ i och för sig är tänkbart, anses det bli förbundet med sådana kostnader att det framstår som orealistiskt. Utredningen förordar därför att utbildningen förläggs till ett särskilt institut med särskilda produktionsapparater för samtliga fyra media. Institutet bör förfoga över lokaler, teknisk utrustning samt personal som skall svara för olika produktionsfunktioner.

Utredningen föreslår att institutet får en självständig ställning med egen styrelse. Denna bör enligt förslaget ha sju ledamöter, varav ordförande och fem ledamöter förordnas av Kungl. Maj:t. Det förutsätts att Stockholms universitet, Svenska filminstitutet, Svenska teaterförbundet, Sveriges radio och Teatrarnas riksförbund skall föreslå en ledamot vardera. Institutets rektor föreslås bli självskriven ledamot av styrelsen.

Under styrelsen bör verksamheten ledas av en rektor som skall svara för den konstnärliga och pedagogiska ledningen. Det administrativa och ekonomiska ansvaret bör däremot läggas på en administrativ direktör. Under rektor och direktör svarar en studierektor och produktionschef för den direkta planeringen och ledningen av institutets praktiska verksamhet.

2.2.3. Utbildningsvägar

Vid institutet bör enligt utredningens förslag finnas utbildningsvägar för regielever, producentelever, dekoratörs-(filmarkitekt-)elever och maskörselever. Utredningen lägger i sitt betänkande också fram förslag om hur en till konstfackskolan förlagd grundläggande dekoratörsutbildning bör läggas upp.

Institutets elevantal blir enligt utredningens mening helt beroende av det lokalprogram som utredningen lägger fram och kan inte utan avsevärda merkostnader ökas för att medge ett större intag. Lokalprogrammet möjliggör en utbildningsverksamhet som motsvarar en årlig intagning av 6—7 regielever, 5—6 producentelever, 5—6 dekoratörselever och 4—5 maskörselever.

För att tas in vid r e g i s ö r s u t b i l d n i n g e n bör i fråga om teoretiska meriter inte krävas mer av den blivande eleven än att han genomgått ett gymnasium eller har motsvarande kunskaper. Utredningen räknar dock med att många sökande kommer att ha gått igenom scenskola eller bedrivit akademiska studier. Sökande bör kunna dokumentera sin konstnärliga talang bl. a. genom att förete förslag till iscensättning och utföra iscensättningsprov.

Utbildningen föreslås omfatta sammanlagt tre år, varav de tre första terminerna utgör en propedeutisk del. Under denna skall utbildningsverksamheten i huvudsak omfatta övning i olika medias produktionsteknik, övningsproduktion av mindre format, grundläggande scenisk utbildning och undervisning i vissa teoretiska ämnen. Under den fjärde terminen ges varje elev möjlighet att göra en iscensättning och dessutom tjänstgöra som regiassistent utanför institutet.

Det tredje året ägnas åt iscensättningar för olika media, laboratorieövningar i produktionsteknik och seminarieövningar.

Utredningen anser att det bör öppnas en möjlighet för den elev som gått igenom den propedeutiska delen av utbildningen att gå över till filmskolans tvååriga regilinje.

För intagning till utbildningen för konstnärliga producenter föreslås samma regler gälla som för regissörsutbildningen. Den propedeutiska delen av utbildningen föreslås bli gemensam. Producentutbildningen föreslås bli tvåårig. Den termin av utbildningen som återstår efter den propedeutiska delen skall ägnas åt dels seminarieövningar dels en åtta veckors högre producentkurs med produktion av radio- och TV-program av olika slag.

De sakkunniga lägger fram förslag om två olika utbildningsvägar för scendekorer (filmarkitekter). Den ena förläggs till konstfackskolan och kombineras med ett års praktik vid olika teatrar. Den andra inordnas direkt i institutets verksamhet. Den förstnämnda utbildningen är att betrakta som konstnärlig grundutbildning och föreslås bli treårig, inberäknat praktikåret. Den till institutet förlagda utbildningsvägen, som skall vara ettårig, avses öppna en möjlighet även för etablerade konstnärer att få en utbildning i teater- och TV-dekor samt filmarkitektur. Den skall ge en inblick i olika medias produktionsteknik och i framställning av färdiga arbetsresultat i en professionell miljö.

Inga bestämda villkor bör ställas i fråga om skolunderbyggnad för tillträde till dekoratörsutbildning. Beträffande båda vägarna föreslås gälla att lämpligheten skall styrkas genom redovisning av exempelvis förslag till dekor. Utredningen utgår från att vissa sökande till institutets dekoratörsutbildning har genomgått grundutbildningen vid konstfackskolan. Detta skall dock inte vara något villkor.

Utbildningen av maskörer föreslås bli tvåårig. Inga krav på särskilda förkunskaper skall ställas för tillträde till utbildningen men sökande skall genomgå lämplighetsprov. Utbildningen innefattar såväl teoretiska som praktiska ämnen. Under sista terminen bör examensarbete utföras i form av maskeringsarbete för en eller två av iscensättningarna vid institutet.

De sakkunniga föreslår att kurser för dramatiker, dramaturger, manuskriptförfattare, inspicienter m. fl. anordnas inom institutet.

2.2.4. Personalbehov, lokaler och kostnadsberäkningar

Personalbehovet har av de sakkunniga beräknats med hänsyn till de funktioner som skall tillgodoses för att varje regielev skall kunna utföra egna iscensättningar. Med denna utgångspunkt erfordras fem skådespelare (genomsnittligt antal årsarbetstagare), teknisk chef för teatern, teknisk chef för radio- och TV-studior, dekoratör, maskör, filmfotograf, ljudtekniker, TV-tekniker, belysningsmästare, filmklippare, två elektriker, målare, snickare, fyra scentek-

niker, projektionist och chaufför. Större delen av denna personal skall fungera både som lärare och som handledare i den praktiska verksamheten. Det förutsätts att för vissa ämnen skall finnas huvudlärare. I relativt stor utsträckning kommer dessutom timplärare att få anlitas. Som angivits i det föregående skall i ledningen för institutets verksamhet finnas en rektor, en direktör och en studierektor. Härtill kommer viss kanslipersonal.

En grundläggande förutsättning för genomförande av utredningens förslag om att inrätta ett institut är att lokalfrågan löses på sådant sätt att institutet på en plats får tillgång till alla de produktions- och undervisningslokaler som erfordras. Totalt behövs för institutets verksamhet ca 3 000 m² effektiv rumsyta. De sakkunniga räknar med att det skall bli möjligt att inrymma lokaler för institutet i den byggnad på Gärdet i Stockholm, som Svenska filminstitutet planerar uppföra och som bl. a. skall inrymma filmskolan. Genom att vissa lokaler som erfordras för institutets verksamhet skulle kunna utnyttjas gemensamt med filmskolan, kan en förläggning av det föreslagna institutet till samma byggnad som filmskolan leda till en avsevärd besparing av utrymmen. De sakkunniga uppskattar att det beräknade totala lokalbehovet för institutet härigenom kan reduceras med en tredjedel eller ca 1 000 m². En lokalmässig samordning medför dessutom besparingar på personalsidan.

De sakkunnigas kostnadsberäkningar leder till att driftkostnaderna för ett fullt utbyggt institut, exklusive hyreskostnader, skulle uppgå till 1 515 000 kr. Härav utgör 300 000 kr. produktionskostnader och beloppet i övrigt löner, arvoden och omkostnader. Hyreskostnaden beräknar de sakkunniga till ca 500 000 kr. Härtill kommer engångskostnader om sammanlagt 3 115 000 kr. för anskaffande av studioapparat, utrustning, böcker m. m.

2.3. Remissyttrandena

Remissinstanserna uttrycker i allmänhet tillfredsställelse över den framlagda utredningen. Man betonar att det här rör sig om eftersatta utbildningsbehov. En utbildning enligt de föreslagna riktlinjerna anses medföra en avsevärd kvalitetsförbättring av stor betydelse. Även om invändningar riktats mot det framlagda utredningsförslaget på vissa enskilda punkter, anser man i allmänhet att utredningen bör kunna ligga till grund för ett principbeslut om upprättande av ett institut. Endast *universitetskanslersämbetet* yttrar sig i avstyrkande riktning. Ämbetet anser nämligen inte att utredningen tillräckligt undersökt möjligheterna till samordning med redan existerande utbildningsinstitutioner.

2.3.1. Utbildningsbehovet

Svårigheterna att närmare beräkna utbildningsbehovet betonas i många yttranden. *Teater- och orkesterrådet* anser att utredningens undersökningar är summariska och att bl. a. de framtida utbyggnadsplanerna på olika områden

borde ha studerats närmare. *Svenska filminstitutet* understryker däremot svårigheten att göra vanliga beräkningar av utbildningsbehovet för en sådan utbildningskategori som regissörer. Det anses inte realistiskt att räkna med att alla stannar kvar i sitt yrke under hela sin verksamhetstid. Enligt *Malmö stadsteater* bygger utredningen på mycket vaga prognoser i fråga om utbildningsbehovet. Teatern anser dock att det är angeläget att slå fast att syftet med institutet inte är att tillfredsställa ett ökat kvantitativt behov utan i stället att höja kvaliteten hos de berörda yrkesgrupperna.

Sveriges radio, som uppskattar sitt nyrekryteringsbehov av ljudradio- och TV-producenter till 40—50 per år fr. o. m. år 1970, understryker att en väsentlig del av producentutbildningen även i fortsättningen måste förläggas till det egna företaget.

Arbetsmarknadsstyrelsen betonar att det till yrken av den typ som det här är fråga om alltid finns en rekrytering utanför de grupper som utbildats för yrket i fråga. Styrelsen finner det väsentligt att detta förhållande tillräckligt beaktas vid dimensioneringen av utbildningen, så att man inte riskerar att utbilda fler än som kan placeras på arbetsmarknaden. Även i andra yttranden betonas att en viss försiktighet bör iakttas i fråga om intagningen vid institutet — åtminstone under inledningsskedet. *Svenska filminstitutet* anser dock att intagningen vid institutet i framtiden kan tänkas bli avsevärt större än som angivits i utredningen. En faktor som särskilt komplicerar beräkningen av den lämpliga intagningen är enligt institutets mening, att man vid institutioner av detta slag alltid måste räkna med en viss avgång från utbildningen, innan den avslutats.

Även om man i allmänhet inte anser att utredningen kvantitativt underskattat utbildningsbehovet framhåller många remissinstanser behovet av utbildning för personalkategorier, som inte berörs av förslaget. *Dramatiska teatern* anser sålunda att utredningen hade bort behandla också teater teknikernas utbildningsproblem. *Teater- och orkesterrådet* efterlyser utbildning för teaterpedagoger.

2.3.2. Den organisatoriska lösningen

Remissinstanserna accepterar — med något undantag — utredningsförslaget om att föra samman utbildningen för de aktuella yrkeskategorierna inom ett gemensamt institut. Man är tillfredsställd med de möjligheter som kommer att bjudas för övningsproduktion i samtliga media. Likaledes anses det värdefullt med samverkan mellan olika elevkategorier i en gemensam övningsproduktion. Endast *konstfackskolan* är kritisk mot institutstanken och ifrågasätter om det inte är lämpligare att anknyta de olika yrkesgruppernas utbildning till andra närliggande yrkesgrupper.

Statskontoret, *Svenska filminstitutet*, *Sveriges radio* och *universitetskanslers-ämbetet* tar upp frågan om samverkan med filminstitutets filmskola. *Statskontoret* konstaterar att det både vid filmskolan och vid det föreslagna

institutet är fråga om en på praktisk verksamhet grundad utbildning av regissörer och producenter och att utredningen förutsatt en lokalmässig anknytning. Statskontoret anser det mot denna bakgrund naturligt, att de båda institutionerna ställs under gemensam ledning. *Sveriges radio* finner att det hade varit konsekvent att den redan etablerade undervisningen vid filmskolan fått bilda stommen i ett utbyggt institut för samtliga medier. Mot bakgrund av vad som anförts i utredningsdirektiven om att målsättningen bör vara att inom de här berörda områdena skapa ett fullständigt och sammanhängande mönster för utbildningen finner *Svenska filminstitutet* det förvånande att utredningen inte aktualiserat frågan om relationerna mellan det föreslagna institutet och Svenska filminstitutet. Institutet anser det orimligt att en verksamhet av den art utredningen föreslagit, som dessutom föreslås bli inrymd i gemensamma lokaler med filmskolan och som delvis får gemensam personal och teknisk utrustning, skall vara splittrad på två skilda företagsformer under två olika huvudmän. Institutet anser det självklart att en sammanslagning skulle medföra betydande fördelar både ur pedagogisk, administrativ och ekonomisk synpunkt. Filminstitutet förordar därför att filmskolan inordnas i det nya institutet. Enligt det avtal som år 1963 slöts mellan staten och den svenska filmbranschen åligger det filminstitutet att använda viss del av sina inkomster för bl. a. artistisk och teknisk yrkesutbildning, undervisning och forskning inom filmens område. Filminstitutet utgår därför från att det även i framtiden så långt möjligt skall lämna ekonomiska bidrag till filmutbildningen inom det föreslagna institutet.

Statskontoret är kritiskt mot att »icke konstnärliga» producenter inom *Sveriges radio* liksom vissa tekniskt inriktade yrkesgrupper ej inkluderats i den föreslagna nya utbildningsorganisationen. Statskontoret föreslår att all sådan utbildning förläggs till det nya institutet.

I många yttranden berörs frågan om möjligheterna till nordiskt samarbete inom det aktuella området. *Universitetskanslersämbetet* anser att förutsättningarna för gemensamma nordiska lösningar hade bort provas. *Sveriges radio* finner, att de nordiska regissörsseminarier som avhållits är ett uttryck för att utbildningsproblemet inom området är likartat i hela Norden och att det, med undantag för de språksvårigheter som kan missgynna vissa finska deltagare, knappast finns några principiella skiljaktigheter att åberopa gentemot tanken på ett nordiskt institut. *Svenska sektionen av Nordiska film- och TV-unionen* erinrar om Nordiska rådets rekommendation enligt vilken det i första hand skulle ankomma på varje enskilt land att ordna elementär undervisning för de yrkeskategorier som berörs i betänkandet. Sektionen är av den uppfattningen att undervisningen vid det föreslagna institutet i viss utsträckning kommer att bedrivas på ett högre stadium. Den anser det därför realistiskt att räkna med att elever från de övriga nordiska länderna kommer att söka sig till det svenska institutet. Man bör därför från början räkna med ett nordiskt inslag i elevkåren. *Teater- och orkesterrådet* anser att just institutstanken bör kunna väsentligt underlätta ett nordiskt samarbete på området.

Teatrarnas riksförbund kritiserar förslaget om att institutet skall ha egen styrelse och anser att både ekonomiska och pedagogiska skäl talar för att samtliga institutioner på teaterutbildningens område i Stockholm ställs under en gemensam ledning. Härigenom skulle en dubbling av undervisningen i vissa ämnen kunna undanröjas. Vidare skulle fasta lärarbefattningar med undervisnings-skyldighet vid mer än en institution kunna inrättas och dyrbara produktions-resurser utnyttjas mer rationellt.

Den organisatoriska lösningen för dekoratörsutbildningen kritiseras av bl. a. *Dramatiska teatern*. Den treåriga utbildningslinje, som utredningen föreslår skall knytas till konstfackskolan, bör enligt teatern i stället ledas av det föreslagna institutet, även om undervisningen till största delen förläggs till konstfackskolan. Även *Svenska teaterförbundet* är av samma uppfattning. *Konstakademien* betonar vikten av ett samarbete mellan det föreslagna institutet och konsthögskolan. *Konstfackskolan* anser att de sakkunniga felbedömt skolans utbildning, då de föreslagit att endast den treåriga grundläggande utbildningen skall förläggas dit. Skolan finner det orimligt att ha en högre utbildning vid institutet ovanpå den treåriga utbildningen. Konstfackskolans organisation och utbildning utreds f. n. Frågan om hur dekoratörsutbildningen lämpligen skall organiseras tas upp i det sammanhanget.

2.3.3. Utbildningsvägar och undervisning

Uppdelningen på olika utbildningsvägar för regissörer, producenter, dekoratörer och maskörer accepteras allmänt av remissinstanserna. Vikten av en intim samverkan mellan utbildningslinjerna betonas dock på flera håll. En viss tveksamhet finns i några remissvar beträffande uppläggningsen av dekoratörsutbildningen med två olika utbildningsvägar. *Malmö stadsteater* anser detta vara en olycklig kompromiss. Samtliga dekoratörselever borde enligt teaterns uppfattning ges möjlighet att ingå i de team som skall bildas av institutets elever. *Svenska teaterförbundet* anser att den föreslagna grundutbildningen vid konstfackskolan närmast borde avse dekorationsmålare och framhåller, liksom *Konstakademien*, att den enligt utredningsförslaget till institutet knutna dekoratörsutbildningen bör vara minst tvåårig. Enligt *konstfackskolan* bör all dekoratörsutbildning förläggas till den institutionen.

Dramatiska teatern finner det olyckligt att utbildningen av maskörer och perukmakare skilts åt. För teaterns del anses en sådan uppdelning direkt ogynnsam. Teatern förordar en närmare samordning mellan maskörs- och perukmakarutbildningen. Förutom de av utredningen föreslagna linjerna bör institutet enligt teaterns uppfattning dessutom innehålla avdelningar för dramaturgi, dramaforskning, upplysnings- och propagandaverksamhet, publikforskning och information.

Utredningen har föreslagit att utbildningen av bl. a. dramatiker och inspicienter bör förläggas till institutet. *Teater- och orkesterrådet* anser att den ifråga-

satta kursverksamheten för inspicier utgör ett absolut minimum. *Teatrarnas riksförbund* föreslår att denna kursverksamhet utvidgas till en särskild teater- och TV-teknisk linje. *Sveriges dramatikerförbund* betvivlar att det är lämpligt att till institutet förlägga kritiker- och dramatikerutbildning. Förbundet finner det mer meningsfullt att förlägga sådan utbildning till universiteten.

Arbetsmarknadsstyrelsen anser inte de av utredningen föreslagna inträdesvillkoren vara konsekventa. Enligt styrelsens uppfattning bör över huvud taget inte några villkor i fråga om utbildning och ålder ställas upp.

I fråga om utbildningens uppläggning betonar många remissinstanser vikten av att inte i förväg låsa utbildningen genom alltför fixerade utbildningsplaner. *Svenska filminstitutet* understryker att styrelsen för det föreslagna institutet bör få möjlighet att låta undervisningsplanen påverkas av de erfarenheter som verksamheten ger. Även *teater- och orkesterrådet* anser att en viss bundenhet karakteriserar utredningens förslag till undervisningsplaner. Rådet anser att det är väsentligt att undervisningen blir så elastisk att eleverna på detta kvalificerade stadium inte stängs in i stela scheman utan får möjligheter att själva påverka sin utbildning.

Kungl. teatern anser att de speciella utbildningskrav, som måste ställas i musikdramatiska sammanhang endast ytligt berörts i utredningen.

Sveriges radio finner den teoretiska delen av den planerade undervisningen för regissörer överdimensionerad i förhållande till den föreslagna utbildningstiden om tre år.

Utredningen har föreslagit att regieleverna i sin övningsproduktion i viss utsträckning skall kunna utnyttja elever vid scenskolorna. *Stockholms stadsteater* finner att ett sådant samarbete emellan skådespelarelever och regielever skulle kunna bli ödesdigert, särskilt som eleverna i tredje årskursen, dvs. i slutet av sin utbildning, är i behov av bästa tänkbara ledning. Även *Svenska teaterförbundet* anser att stor försiktighet bör iakttas i fråga om att utnyttja scenskolornas elever för uppgifter som inte inryms i skolornas egen utbildning. *Teater- och orkesterrådet* betonar att scenskoleleverna förmodligen bara i begränsad utsträckning kan utnyttjas i regissörselevernas produktion. Rådet anser dock att regissörselevernas arbete med scenskolornas tredjeårselever ger tillfällen till värdefulla kontakter mellan de två grupperna.

2.3.4. Personalbehov och lokalfrågor

Frågan om personalbehovet för det föreslagna institutet föranleder i allmänhet inga kommentarer från remissinstansernas sida. *Arbetsmarknadsstyrelsen* anser dock att den föreslagna personalen vid institutet om ca 30 personer blir mycket omfattande med hänsyn till institutets förhållandevis låga elevantal. Den grupp av skådespelare, som skall stå till regissörselevernas förfogande vid övningsproduktionen, förefaller *teater- och orkesterrådet* otillräcklig med tanke på det antal uppsättningar som förutsätts komma till stånd. Samma uppfattning framförs i yttrandet från *Stockholms stadsteater*.

Remissinstanserna är ense om att en lösning av det föreslagna institutets l o k a l f r å g a är av avgörande betydelse för att den nya utbildningen skall komma till stånd. Särskilt *Svenska filminstitutet* betonar att det är lokalernas utformning som i varje fall efter någon tid bör bestämma verksamhetens omfattning. Det minimum av arbetslokaler som erfordras är lokaler för teateruppställningar samt för film, radio- och TV-program. *Byggnadsstyrelsen* erinrar om att ett avtal — under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande — har träffats mellan byggnadsstyrelsen och Stiftelsen Svenska filminstitutet om bl. a. tomt för den planerade nybyggnaden för filminstitutet. Byggnadsstyrelsen har vidare — under förutsättning att statsmakterna beslutar i huvudsak i enlighet med utredningsförslaget — förklarat sig villig hyra lokaler för det blivande teaterinstitutet i filminstitutets byggnad. Hyran förutsätts bli beräknad på grundval av självkostnader exklusive vinst. Vidare har lokal- och utrustningsprogramkommittén vid Stockholms universitet anmodat byggnadsstyrelsen att undersöka möjligheterna att bereda plats för teaterhistoriska institutionen vid Stockholms universitet inom filminstitutets byggnad. Kommittén har även framhållit, att Stiftelsen Drottningholms teatermuseums bibliotek, som enligt avtal fungerar som institutionsbibliotek för ämnet teaterhistoria vid universitetet, bör erhålla lokaler i anslutning till teaterhistoriska institutionen. Byggnadsstyrelsen finner det lämpligt att nyssnämnda institution och bibliotek bereds utrymme i den planerade byggnaden.

Statskontoret ifrågasätter om inte befintliga lokaler inom Sveriges radio skulle kunna utnyttjas i stället för att i en nybyggnad inrymma studiolokaler.

3. Den musikdramatiska utbildningen

3.1. Bakgrund

I prop. 1964:66 föreslogs att utbildningen vid de lyrisk-dramatiska linjerna vid scenskolorna i Göteborg och Malmö skulle ske i begränsad omfattning och ges försökskaraktär, intill dess att frågan om denna utbildnings omfattning och förläggning närmare klargjorts. Någon lyrisk-dramatisk linje föreslogs inte vid scenskolan i Stockholm utan det förutsattes att frågan om utformningen av den framtida lyriska utbildningen i Stockholm skulle utredas.

Den musikdramatiska utbildningen som f. n. finns i Stockholm är organiserad som en operaklass vid musikhögskolan. Den leds av högskolans direktör och en operaklassnämnd, bestående av operachefen som ordförande, musikhögskolans direktör och ytterligare två ledamöter som valts av Operan resp. akademiens styrelse. Utbildningen är tvåårig. Ca fem elever utexamineras årligen. Undervisningen är förlagd till högskolans och Operans lokaler. Inträdesproven bedöms av en grupp av sex personer av vilka operachefen och högskolans direktör vardera utser tre. Beslut om intagning fattas av operaklassnämnden.

3.2. Utredningsmannen

Utredningsmannen föreslår att operaklassen vid musikhögskolan ersätts av en musikdramatisk linje vid scenskolan i Stockholm. Denna skulle liksom vid de två övriga skolorna organiseras som en treårig linje. Utbildningen i Stockholm föreslås dock bli mera inriktad på opera än vid de övriga skolorna. Den årliga intagningen föreslås bli åtta elever. Utredningsmannen framhåller att styrelsen för scenskolan i Stockholm bör tillföras musikalisk expertis då den musikdramatiska linjen tillkommer. Han anser vidare att det bör övervägas, om inte en särskild rådgivande nämnd bör knytas till skolan med representanter för pedagogisk sakkunskap på de musikaliska och musikdramatiska områdena.

Utredningsmannen föreslår att samtidigt som frågan om den musikdramatiska utbildningen i Stockholm löses, den hittills bedrivna försöksverksamheten med musikdramatisk utbildning vid scenskolorna i Göteborg och Malmö övergår till att bli en reguljär del av de båda scenskolornas verksamhet. Uppläggningsen av utbildningen har nämligen visat sig ändamålsenlig, inte minst genom att det funnits en möjlighet att ge utbildningen vid varje skola en viss särprägel i fråga om den konstnärliga målsättningen. De förändringar av studieplanen som kan bli nödvändiga bör enligt utredningsmannens mening kunna ske inom i stort sett nuvarande medelsram. En viss förstärkning av undervisningen i sång anses dock behövlig, vilket bör föranleda en ökning av veckotimtalet per elev inom

alla årskurser. Den beräknade kostnaden härför utgör 25 000 kr. för vardera skolan.

Utredningsmannens förslag innebär att musikdramatisk utbildning skulle finnas vid varje scenskola. Även om det enligt utredningsmannens mening kunde verka rimligt att koncentrera utbildningen till en enda skola, finns det starka skäl som talar för den föreslagna decentraliseringen. En samverkan mellan den musikdramatiska och den dramatiska undervisningen utgör en stimulerande faktor, framför allt på grund av den numera mindre markerade gränsdragningen mellan de olika konstformerna. Lämpliga lärare för musikdramatisk undervisning finns numera också tillgängliga i Göteborg och Malmö.

Överflyttningen av operaskolan till skolan för scenisk utbildning motiverar utredningsmannen med vikten av att skapa en lämplig skolmiljö för de musikdramatiska eleverna. Den musikdramatiska undervisningen förutsätts rikta sig till elever, som redan genomgått sånglig och annan musikalisk utbildning till en ofta hög nivå, särskilt i fråga om sång och gehör. Utbildningen för scenens krav bör därför utgöra det centrala i den fortsatta utbildningen till scenkonstnärer. Det framstår enligt utredningsmannens mening mot denna bakgrund som mindre lämpligt att utbildningen sker inom musikhögskolans ram. Han anser att den sceniska utbildningens rätta plats även för musikdramatikens del är en scenisk utbildningsinstitution. Genom förslagen att förstärka scenskolans styrelse med musikalisk expertis och att inrätta en rådgivande nämnd vill utredningsmannen tillgodose behovet av samverkan med det musikaliska området. Alla erfarenheter från operaklassens verksamhet talar vidare mot en konstruktion, som bygger på att huvudmannaskap och undervisning delas mellan två olika institutioner.

Utredningens förslag till timplan för den musikdramatiska linjen i Stockholm innebär i förhållande till den nuvarande utbildningen vid operaskolan en förstärkning av såväl de musikaliska elementen som rollinstuderingen och de andra sceniska inslagen i utbildningen. Det föreslagna antalet veckotimmar varierar i årskurserna 1—3 mellan 33 och 37. I årskurs 1 förutsätts att 9 av 37 veckotimmar används för enskild undervisning.

Utredningsmannen beräknar kostnaderna för den musikdramatiska linjen vid scenskolan i Stockholm under det första året av utbildningen till sammanlagt 332 000 kr., varav dock 37 000 kr. utgör engångskostnader. Som jämförelse nämner utredningsmannen att den nuvarande kostnaden för operaklassens båda årskurser kan beräknas till sammanlagt ca 100 000 kr. per år. Det beräknas att under det första året endast tre fasta lärarbefattningar behövs, medan undervisningen i övrigt sköts av timlärare.

3.3. Remissyttrandena

Inga invändningar framkommer mot utredningsmannens förslag att låta den nu försöksvis bedrivna lyrisk-dramatiska utbildningen i Göteborg och Malmö bli ett reguljärt inslag i utbildningen vid de båda scenskolorna. Däremot är

meningarna delade i fråga om utredningsmannens förslag om den musikdramatiska utbildningen i Stockholm.

Teater- och orkesterrådet ansluter sig till det framlagda förslaget att den musikdramatiska utbildningen i Stockholm liksom i Göteborg och Malmö knyts till scenskolan och att utbildningen av operaartister vid musikhögskolan sålunda läggs ner. Rådet betonar dock samtidigt att det i så fall är av stor vikt att den musikaliska expertisen i skolan blir väl företrädd såväl i styrelsen som i intagningsjuryn och att ett kontinuerligt samarbete med musikhögskolan upprätthålls. Rådet delar utredningsmannens uppfattning att det dramatiska inslaget fått allt större betydelse inom operakonsten och att de ökade kraven i detta avseende bättre kan tillgodoses om undervisningen förläggs till en institution som till en av sina huvuduppgifter har att meddela undervisning i scenisk framställningskonst. Även *Teaterns utbildningsråd* ansluter sig till utredningsmannens förslag och uttalar att utredningsmannens förslag om den musikdramatiska utbildningen kommer att innebära en nyorientering i det musikdramatiska tänkandet, om vilken rådet hyser stora förväntningar. Där emot är *Musikaliska akademiens styrelse* och *Kungl. teatern* kritiska mot förslaget att flytta över den musikdramatiska utbildningen från musikhögskolan och Operan till scenskolan i Stockholm, även om man godtar förslaget att ge den musikdramatiska utbildningen en fastare organisation än f. n.

Musikaliska akademiens styrelse betonar sålunda att det visserligen är riktigt, att »teaterinslaget» i operaverksamheten på senare tid alltmera och med rätta betonats, men att huvudsyftet — fränsett rena undantagsfall — blir att genom den musikaliska gestaltningen skildra ett dramatiskt förlopp. Styrelsen anser att de krav som ställs på operautbildningen leder till att elevernas möjligheter att få och utveckla musikaliska kontakter måste värderas högre än motsvarande inflytelser från det sceniska området. Enligt utredningsmannens förslag till timplan omfattar, påpekar styrelsen, de musikaliskt betonade ämnena två tredjedelar av undervisningen. Mot denna bakgrund finner styrelsen en förläggning av operautbildningen till musikhögskolan vara den enda riktiga lösningen.

I fråga om undervisningens uppläggning framhåller styrelsen att den föreslagna timplanen i väsentliga avseenden bör revideras. En schemabunden undervisning av föreslagen omfattning ger enligt styrelsens mening inte eleverna någon möjlighet att bedriva en för deras utveckling nödvändig självverksamhet. Styrelsen betonar vikten av att i undervisningen en samverkan sker med eleverna i dirigentklassen och med elevorkestern.

Kungl. teatern framhåller att inga skäl lagts fram som talar mot att en god och effektiv musikdramatisk utbildning skulle kunna meddelas vid musikhögskolan efter lämplig reorganisation och förstärkning av resurserna där. Teatern förutsätter att viss samverkan skall kunna ske med scenskolan i Stockholm. Att utbildningen i organisatoriskt hänseende skiljs från Kungl. teatern tillstyrks där emot. Teatern finner att utredningsmannen för litet uppmärksammat det intima samarbete mellan olika grupper som vokalsolister, repetitörer, regissör, dirigent

och orkester, som är en grundförutsättning för ett helgjutet konstnärligt resultat. Teatern anser att det föreligger ett generellt utbildningsproblem för flertalet av dessa kategorier.

Även om Musikaliska akademiens styrelse och Kungl. teatern således inte kan ansluta sig till förslaget om att permanent förlägga den musikdramatiska utbildningen i Stockholm till scenskolan, anser de att på grund av musikhögskolans nuvarande svåra lokalbrist utbildningen provisoriskt bör förläggas till scenskolan. En förutsättning är dock att den ställs under ledning av en särskild, högt kvalificerad studierektor.

I fråga om den föreslagna uppläggningsen av den musikdramatiska undervisningen i Stockholm kan teater- och orkesterrådet i stort ansluta sig till de framlagda riktlinjerna. Rådet finner det önskvärt att någon av de fasta lärarna, förslagsvis läraren i musikalisk gestaltning, under rektors överinseende närmast leder och ansvarar för undervisningen vid linjen. Rådet anser sig kunna acceptera kostnadsberäkningarna. Rådet finner det ändamålsenligt att en särskild arbetsgrupp under teater- och orkesterrådet tillsätts för att i detalj planlägga organisationen av den nya linjen.

I fråga om den musikdramatiska utbildningen vid scenskolorna i Göteborg och Malmö gör teater- och orkesterrådet inte någon invändning mot att den nu försöksvis bedrivna utbildningen får en permanent karaktär. Rådet anser dock att det är tidigt att ta slutlig ställning till den lyriska utbildningens form, innan någon elev lämnat resp. skola och man kunnat bilda sig en uppfattning om resultatet av undervisningen. Detta bör dock enligt rådets mening inte innebära något hinder för att genomföra utredningsmannens förslag, eftersom verksamheten är så elastisk att i framtiden önskvärda och behövliga ändringar lätt kan göras. Den förstärkning av sångundervisningen som föreslagits vid scenskolorna i Göteborg och Malmö föranleder ingen erinran från rådets sida. Även Musikaliska akademiens styrelse delar utredningsmannens åsikt att tiden nu är mogen för att mer definitivt inordna den musikdramatiska utbildningen i verksamheten vid scenskolorna i Göteborg och Malmö. Styrelsen föreslår för sin del att detta sker vid början av arbetsåret 1966/67.

4. Vissa övriga utbildningsfrågor inom det sceniska området

4.1. Bakgrund

4.1.1. Scenisk grundutbildning

I det år 1963 framlagda betänkandet »Statens skolor för scenisk utbildning» förutsattes bl. a. att frågan om förutbildning vid yrkesskolor i anslutning till de i betänkandet föreslagna skådespelarskolorna skulle övervägas ytterligare. I prop. 1964: 66 framlades inte heller några förslag i frågan.

Genom beslut den 29 juni 1964 har Kungl. Maj:t som en försöksanordning för budgetåren 1964/65 och 1965/66 medgivit statsbidrag enligt för kommunal yrkesskola gällande villkor till Skara stad för anordnande av en ettårig kurs för förberedande scenisk utbildning. Kungl. Maj:t har sedermera meddelat bestämmelser om lönegradsplacering och undervisningsskyldighet för de i utbildningen deltagande lärarna samt om gruppindelning och särskilt bidrag till anordnande av studiebesök.

4.1.2. Intagningen vid scenskolorna

I prop. 1964: 66 (s. 58) godtog jag i princip de i det då framlagda betänkandet om scenskolorna framförda förslaget om att skolorna skulle dimensioneras för en intagning av 20 elever per år vid varje skola. Det ansågs dock icke möjligt att redan fr. o. m. budgetåret 1964/65 ta in detta antal elever vid skolorna. Anledningen till detta var bl. a. att det då framlagda förslaget främst behandlade utbildningen vid de dramatiska linjerna och förutsatte att vid Stockholmskolan tills vidare endast skulle komma att meddelas dramatisk undervisning. Utbildningen vid de föreslagna lyrisk-dramatiska linjerna vid skolorna i Göteborg och Malmö skulle tills vidare, innan frågan om denna utbildnings omfattning och förläggning närmare klargjorts, ske i begränsad omfattning och ges försökskaraktär. Mot denna bakgrund förordades att under läsåret 1964/65 skulle tas in sammanlagt 45 elever eller 15 elever vid varje skola. Någon ändring av intagningskapaciteten har därefter inte skett.

Enligt de av Kungl. Maj:t den 29 juni 1964 utfärdade provisoriska bestämmelserna för scenskolorna anordnas inträdesprov vid varje skola inför en av skolans styrelse utsedd jury. Elever antas av styrelsen. Närmare föreskrifter om inträdesprov och antagning av elever meddelas av teater- och orkesterrådet.

4.1.3. Scenisk efterutbildning

I prop. 1964: 66 (s. 59) framhölls att skolorna och teatrarna borde ägna fortsatt uppmärksamhet åt de speciella problem, som sammanhänge med det då framlagda förslaget att eleverna efter avslutad treårig grundutbildning skulle behålla kontakten med skolorna för att under ett par år jämsides med det praktiska teaterarbetet följa undervisningen i vissa ämnen.

4.2. Utredningsmannen

4.2.1. Scenisk grundutbildning

Utredningsmannen föreslår att en tvåårig scenisk grundutbildning skall anordnas som heltidskurs vid yrkesskola. Av kurstiden skall fyra månader av vårterminen i årskurs 1 och hela höstterminen i årskurs 2 förläggas till teater på utbildningsorten. Förslaget innebär vidare att åtta elever fr. o. m. läsåret 1966/67 skall tas in i årskurs 1 vid yrkesskolorna i Borås, Norrköping och Uppsala. Försöksverksamheten i Skara förutsätts däremot inte fortsätta nästa läsår. Utredningsmannen finner det önskvärt att möjligheter öppnas att erbjuda sådan utbildning fr. o. m. budgetåret 1967/68 också på den ort i Norrland där en stadsteater först kommer till stånd. Det bör vidare prövas om eventuellt fr. o. m. budgetåret 1968/69 en särskild yrkeslinje för scenisk utbildning skall inrättas i Stockholm för framför allt elever med avslutad eller avbruten utbildning vid gymnasium eller fackskola. Linjen skulle omfatta 16 elever.

Syftet med den sceniska grundutbildningen vid yrkesskola är enligt förslaget bl. a. att erbjuda ett alternativ till de avgiftsbelagda privata teaterskolorna. För inträde vid scenskola krävs i huvudsak endast genomgången obligatorisk skola och visad lämplighet för utbildning till yrkesskådespelare. Det har emellertid visat sig att flertalet av de ca 225 sökande till scenskolorna våren 1965 haft skolutbildning utöver grundskolan och dessutom gått i privat teaterskola eller haft annan kontakt med teaterverksamhet. Utöver att vara ett alternativ till privata teaterskolor som förberedelse för skådespelaryrket skall den sceniska grundutbildningen vid yrkesskola lämna en allmän orientering om arbetsuppgifterna för regissör, inspicient, dekoratör, kostymmästare och belysningsmästare. Genom att en del av utbildningen förläggs till en teater skall den kunna ge en god kontakt med teaterns värld. Det är enligt utredningsmannens uppfattning framför allt bristen på sådan kontakt som gör att utbildningen vid yrkeslinjen i Skara måste anses mindre tillfredsställande.

Utbildningen bör läggas upp så att den hindrar att eleverna binds vid vissa upplevelser och uttrycksmönster. Den teoretiska delen av undervisningen bör få ett betydande utrymme. Mest väsentlig är dock den praktiska undervisningen i scenisk yrkesverksamhet.

Studiegången vid den tvååriga grundutbildningen skall vara anpassad att följa direkt efter genomgången grundskola. Med hänsyn till dem som har skolutbildning utöver grundskola, anser utredningsmannen det motiverat att ett särskilt utbildningsalternativ öppnas för dem. I stort sett skulle deras utbildning motsvara den föreslagna tvååriga grundutbildningens andra årskurs. Utredningsmannen anser det möjligt att denna utbildningsgång byggs upp i anslutning till lämplig privat teaterskola i Stockholm. Utredningsmannen framlägger inget förslag i fråga om denna utbildning utan förordar att teater- och orkesterrådet närmare bearbetar frågan med utgångspunkt i erfarenheterna från verksamheten vid den föreslagna tvååriga grundutbildningen.

Utredningsmannen beräknar statens kostnader för scenisk grundutbildning på tre orter under budgetåret 1966/67 till 415 400 kr.

4.2.2. Intagningen vid scenskolorna

Utredningsmannen hade i sitt år 1963 framlagda betänkande den uppfattningen att en centraliserad intagning för samtliga scenskolor skulle vara att föredra. I det nu framlagda betänkandet hävdas att det mot bakgrund av det fortsatta utredningsarbetet nu visat sig mest lämpligt att intagningen liksom f. n. också i fortsättningen sker vid varje skola för sig. Fördelarna för eleverna att ha tre möjligheter att genomgå inträdesprov i stället för en enda anses mer än väl uppväga nackdelarna av att delta i prov på tre platser. Utredningsmannen framlägger också vissa förslag om utformningen av inträdesproven.

De förslag rörande den musikdramatiska linjen i Stockholm som utredningsmannen framlagt och som redovisats i det föregående innebär en utvidgning av scenskolornas intagningskapacitet. Vid den föreslagna linjen föreslås den årliga intagningen bli åtta elever. Intagningen vid de lyrisk-dramatiska linjerna i Göteborg och Malmö, f. n. fem elever vid vardera skolan, föreslås bli oförändrad. Detta skulle innebära en sammanlagd årlig intagning av 18 elever på de musikdramatiska linjerna. Med hänsyn till ett beräknat bortfall under den treåriga utbildningen av 3—4 elever skulle utbildningskapaciteten av musikdramatiska artister uppgå till 14—15, varav de ca sex som studerat i Stockholm erhållit operautbildning. Scenskolornas sammanlagda intagningskapacitet skulle vid ett genomförande av utredningsförslaget ökas från nuvarande 45 till 53 elever.

4.2.3. Scenisk efterutbildning

På grundval av ett förslag från Teaterns utbildningsråd föreslår utredningsmannen att teater som engagerat en elev efter genomgången scenskoleutbildning bör beredas möjligheter att ge skådespelaren viss fortsatt undervisning. Undervisningen bör vara frivillig och omfatta en veckotimme röstutbildning och tre veckotimmar plastik.

Utredningsmannen räknar med att denna efterutbildning spelåret 1966/67 skall anordnas med 10 veckor under hösten och med 15 veckor under våren. Kostnaderna för efterutbildningen beräknas till sammanlagt 85 000 kr.

4.3. Remissyttrandena

4.3.1. Scenisk grundutbildning

Remissinstanserna ansluter sig till utredningsmannens uppfattning att det finns behov av en grundutbildning vid sidan om de avgiftsbelagda privata teaterskolorna. *Skolöverstyrelsen* finner förslaget att förlägga grundutbildningen till yrkesskolor lämpligt. *Teater- och orkesterrådet* är däremot av annan upp-

fattning. Rådet påpekar att intagningen till den föreslagna grundutbildningen beräknats till högst 48 elever årligen, vilket blott motsvarar ca en tredjedel av det nuvarande antalet sökande till scenskolorna som fått utbildning i privatskolor. Enligt rådets mening är det angeläget att så många som möjligt av dem som söker till scenskolorna redan fått en uppfattning om teatern och skådespelaryrket. Ersättning för privatskoleundervisningen bör sökas på annat sätt än genom utbildning vid yrkesskolor. Rådet ifrågasätter om inte folkhögskolorna och den frivilliga folkbildningen kunde utnyttjas för ändamålet och föreslår att frågan om grundutbildningens förläggning utreds ytterligare.

Skolöverstyrelsen tar upp frågan om utbildningskapaciteten och framhåller att den borde kunna ökas exempelvis genom förläggning av en kurs till Häl-singborg, där stadsteater finns. Intagningen av elever vid varje yrkesskola borde också kunna ökas från föreslagna åtta till sexton. Som en ytterligare utväg att öka utbildningen nämner överstyrelsen möjligheten att ge statsbidrag till en redan existerande lämplig enskild teaterutbildning. En nackdel med ett sådant förslag är att huvudmannen som regel ej ensam kan bära de kostnader som ej täcks av statsbidraget utan blir nödsakad att ta ut elevavgifter. *Musikaliska akademiens styrelse* finner det beklagligt att förslag inte framlagts om kostnadsfri grundutbildning för sökande till musikdramatisk linje.

Skolöverstyrelsen förutsätter att vid utbyggnaden av grundutbildningen vid yrkesskolor samma bestämmelser skall gälla som för yrkesskolväsendet i övrigt. Eftersom den föreslagna utbildningen inte kan inpassas i gällande bestämmelser, måste kompletterande sådana utfärdas. Om bestämmelserna för inbyggd yrkesskola skall gälla, kan inte nuvarande bestämmelser rörande statsbidrag till särskilda kostnader för undervisning i yrkesarbete bli tillämpliga. Överstyrelsen framhåller vikten av att arvodena till lärarna avpassas så att goda lärarkrafter kan erhållas.

Svenska stadsförbundet finner Norrköping, Uppsala och Borås väl lämpade som förläggningsorter för grundutbildningen men anser dessutom att utbildningen också bör förläggas till landets tre största städer, där en mycket stor del av utbildningsbehovet finns. Tanken att senare eventuellt inrätta grundutbildning i Norrland är förbundet positivt till. *Uppsala stad, Norrköpings stad* och *Borås stad*, som enligt utredningsmannens förslag skulle få grundutbildning fr. o. m. nästa budgetår, tillstyrker att utbildning kommer till stånd enligt de framlagda riktlinjerna.

4.3.2. Intagningen vid scenskolorna

Teater- och orkesterrådet ansluter sig till utredningsmannens förslag att intagningen vid scenskolorna även i fortsättningen skall vara decentraliserad till den enskilda skolorna. En sådan intagning anses ge de inträdessökande betydligt ökade möjligheter att visa sina färdigheter och bidra till att eliminera följderna av en tillfällig indisposition. Utredningsmannens förslag om provens praktiska

utformning, vilket väsentligen överensstämmer med de bestämmelser rådet tidigare utfärdat, godtas i huvudsak av rådet. Rådet har inga invändningar mot den föreslagna dimensioneringen av utbyggnaden av den musikdramatiska utbildningen.

4.3.3. Scenisk efterutbildning

Teater- och orkesterrådet ansluter sig till utredningsmannens förslag i fråga om den sceniska efterutbildningen och understryker behovet och nyttan av en sådan, då den kan bidra till att underlätta övergången från teoretiska studier till praktik. Rådet betonar dock att det är viktigt att inte endast de nytexaminerade utan hela den artistiska personalen får tillgång till fortbildning inom yrket. Enligt rådets mening är det naturligt att en dylik fortbildning åvilar teatrar, eftersom dessa kommer att få den omedelbara nyttan därav. Till kostnaden kommer för stads- och därmed likställda teatrar statsbidrag att utgå inom ramen för gällande regler. Övriga teatrar med statsbidrag får vid behov göra särskild ansökan om medel.

4.4. Teater- och orkesterrådets bedömning av utbildningsbehovet av sceniska artister

Teater- och orkesterrådet har låtit utarbeta en promemoria om utbildningsbehovet av sceniska artister fram till 1974/75.

Teater- och orkesterrådet understryker svårigheterna att göra säkra beräkningar av det framtida behovet av sceniska artister. Rådet anser sig kunna dra den slutsatsen av den gjorda undersökningen att — bortsett från den ökning som beror på utbyggnad med en musikdramatisk linje vid skolan i Stockholm — några ändringar i intagningskapaciteten vid scenskolorna inte bör göras f. n. Rådet framhåller att vissa omständigheter tyder på att en viss ökning kan bli nödvändig förhållandevis snart. Faktorer som bidrar till detta är den ökade verksamhet inom radio och television som ifrågasatts. Andra förhållanden som verkar i samma riktning är det allt mer ökande kravet på längre repetitions-tider, behovet av lärarpersonal vid scenskolorna och i det allmänna skolväsendet samt en trolig allmän arbetstidsförkortning. Rådet avser att kontinuerligt följa utvecklingen i fråga om behovet av sceniska artister och med lämpliga intervaller göra förnyade undersökningar samt lägga fram de förslag som kan föranledas av dessa. I sammanhanget understryker rådet angelägenheten av att den nuvarande intagningskapaciteten vid skolorna utnyttjas till fullo.

5. Departementschefen

Genom statsmakernas beslut år 1964 (prop. 1964: 66, SU 115, rskr 250) att inrätta tre statliga skolor för scenisk utbildning fick skådespelarutbildningen en fast organisation inom det statliga utbildningsväsendet. I förhållande till det tidigare utbildningssystemet på området innebar reformen att de pedagogiska, personalmässiga och ekonomiska förutsättningarna för utbildningen väsentligt förbättrades. Det finns emellertid utbildningsbehov på det sceniska området som inte täcks av utbildningen vid scenskolorna och som är otillräckligt tillgodosedda. Som redovisats i det föregående har olika återstående utbildningsfrågor behandlats dels av den år 1963 tillsatta utredningen för utbildningen inom teaterns, filmens, radions och televisionens områden m. m., dels av en särskild utredningsman vad gäller frågor som i samband med 1964 års beslut om skådespelarutbildningen ansågs böra utredas ytterligare.

I det följande ämnar jag behandla de aktualiserade frågorna från företrädesvis principiella utgångspunkter och med inriktning främst på att få underlag för den fortsatta planeringen på området. Det är särskilt för lokalplaneringen angeläget att beslut nu fattas om riktlinjerna för utbildningens utformning i dess huvuddrag. De framlagda förslagen påverkar inte några anslagsberäkningar för nästa budgetår. Kostnaderna för de ändringar i utbildningsorganisationen som föreslås bör från de utgångspunkter som anges i det följande successivt tas upp till behandling i samband med budgetarbetet för de år då förslagen skall genomföras.

Utredningen rörande utbildningen inom teaterns, filmens, radions och televisionens områden m. m. har i sitt betänkande lagt fram förslag i fråga om utbildning av regissörer, vissa producenter inom television och radio, scendekoratörer, filmarkitekter och maskörer. Utredningen har bl. a. diskuterat möjligheten att knyta utbildningen till existerande produktionsenheter för olika media men funnit detta alternativ ogenomförbart, främst med hänsyn till att lokaler och utrustning inte kan göras tillgängliga i erforderlig omfattning. I stället har utredningen med stöd av sina direktiv inriktat sig på att utforma en institutionellt sammanhållen utbildning.

Utredningen föreslår att ett institut upprättas för utbildning av vissa yrkesgrupper, som behövs för de konstnärligt kvalificerade funktionerna vid produktion inom teater, film, television och radio. Vid institutet skall finnas skilda utbildningsvägar för regissörer, producenter för television och radio, scendekoratörer, filmarkitekter och maskörer. Utbildningen skall till stor del utformas som övningsproduktion med en nära samverkan mellan de olika elevgrupperna. För att institutet skall kunna fungera på det avsedda sättet måste det, enligt

de sakkunnigas mening, få sådana lokaler och tekniska resurser, att en kvalificerad övningsproduktion kan genomföras i tillräcklig omfattning inom institutet. Utredningen föreslår att lokalfrågan löses genom att institutet inryms i den byggnad som skall uppföras för Svenska filminstitutet och som kommer att innehålla bl. a. lokaler för filminstitutets filmskola. Viss scendekoratörsutbildning föreslås emellertid bli förlagd till konstfackskolan.

Vid remissbehandlingen har genomgående understrukits att det finns ett behov av en väl organiserad utbildning inom det område som utredningen behandlar. Man har framhållit att i synnerhet regissörerna men också övriga berörda yrkeskategorier är av sådan betydelse för den framtida utvecklingen på det sceniska området, att utbildningsfrågorna måste ägnas den största uppmärksamhet. Utredningens huvudtanke, en till ett särskilt institut samordnad utbildning, har i allmänhet tillstyrkts. Såväl pedagogiska som ekonomiska skäl har ansetts tala för en lösning efter de riktlinjer som utredningen dragit upp.

För egen del finner jag att utredningen klarlagt behovet av en fast organiserad utbildning för regissörer, producenter, scendekoratörer och maskörer. Utredningen har också övertygande motiverat en lösning som innebär att utbildningen samordnas inom ramen för en särskild institution. Jag kan alltså ansluta mig till denna huvudprincip i förslaget.

I och med att de statliga skådespelarskolorna får sin slutliga organisation i fråga om den musikdramatiska utbildningen, till vilken jag återkommer i det följande, och de här aktualiserade utbildningsbehoven tillgodoses, föreligger ett sammanhängande och praktiskt taget fullständigt utbildningssystem för de dramatiska konstarterna. Därmed har en fast grund lagts för utveckling och förnyelse inom detta konstområde och förutsättningar har skapats för att tillgodosätta ett stigande kulturintresse och ökade kvalitetskrav från allmänhetens sida. Efter beslut i enlighet med här framlagda förslag återstår behov av en närmare översyn av sceniska utbildningsfrågor endast på dansens område. Även dansutbildningen utreds emellertid, och ett betänkande väntas bli framlagt under senare delen av år 1966.

Vid vilken tidpunkt utbildningen kan sättas i gång vid den föreslagna institutionen för regissörsutbildning m. m. beror på när den byggnad, i vilken institutionen föreslås bli inrymd, kan bli färdig. Den beräknas kunna bli inflyttningsklar tidigast hösten 1968.

I flera remissyttranden, bl. a. från universitetskanslerämbetet, Sveriges radio och Svenska filminstitutet, har framhållits att utredningen inte tillräckligt bearbetat frågan om den nya utbildningens *samordning med annan likartad utbildning*. Av särskilt intresse i detta sammanhang är filminstitutets förslag att inordna hela den utbildningsverksamhet, som bedrivs vid dess filmskola, i den föreslagna nya utbildningsorganisationen. Filminstitutet har ansett att det inte finns några hinder för att filmutbildningen läggs under en statlig institution mot att institutet på vissa villkor ersätter statsverket för kostnaderna. I prop. 1963:101, där avtalet mellan staten och filmbranschen om bildandet av stiftelsen Svenska

filminstitutet redovisades för riksdagen, erinrade chefen för finansdepartementet om den då nyligen tillsatta utredningen rörande utbildning inom teaterns, filmens, radions och televisionens områden m. m. I propositionen betonades att stiftelsens närmare användning av medel för olika utbildningsändamål skulle bli beroende av bl. a. de resultat, som denna utredning kunde föranleda. I avtalet anges att stiftelsens verksamhet för utbildning bör anpassas till de riktlinjer som kan komma att dras upp för utbildningen på det här aktuella området. Det förutsätts där att de medel som institutet disponerar för utbildningsverksamhet odelat skall komma filmen till godo.

Utredningen har i kostnadsbesparande syfte förordat att den nya institutionen och filmskolan får gemensamma lokaler. Beaktas dessutom att den planerade utbildningen föreslås bli inriktad på att allsidigt orientera eleverna om arbetet med alla berörda media anser jag starka skäl tala för en samordning av det slag Svenska filminstitutet förklarat sig villigt att medverka till. Det utbildningsbehov som nu täcks av filmskolan bör därför tillgodoses inom ramen för den nya utbildningsinstitutionen. Ett principavtal mellan de båda parterna bör ingås. Eftersom avsikten är att all filmutbildning skall inordnas i den nya utbildningsinstitutionen, blir det nödvändigt att utforma avtalet på sådant sätt att filminstitutet kommer att bära kostnaderna för filmutbildningen för alla elevkategorier inklusive andel av de gemensamma kostnaderna. Omfattningen av utbildningen av personal för filmproduktionens behov får dimensioneras med hänsyn till att filminstitutets ekonomiska resurser för utbildningsändamål enligt filmavtalet är begränsade.

Den omfattande utbildningsverksamhet för bl. a. producenter som bedrivs inom Sveriges radio berörs i huvudsak inte av föreliggande förslag. Den nya institutionen kommer emellertid att komplettera denna utbildningsverksamhet genom att vid institutet kommer att utbildas producenter med inriktning särskilt på radio- och TV-teaterns behov. Även utbildningskapaciteten i övrigt beräknas i viss omfattning tillgodose radions och televisionens behov. I flera remissyttranden sätts i fråga om inte någon del av den utbildningsverksamhet som Sveriges radio f. n. bedriver skulle kunna föras över till den nya institutionen. Jag anser mig inte nu kunna ta ställning till denna fråga men finner det angeläget att gränsdragningen mellan utbildningsverksamheten vid Sveriges radio och den nya institutionen undersöks närmare. Sådana överväganden bör ske med utgångspunkt i statsmakternas kommande ställningstaganden till de förslag 1960 års radioutredning lagt fram.

Inom konstfackskolan pågår en översyn av skolans organisation. Först när resultatet av översynen föreligger, blir det möjligt att bedöma förslaget om två utbildningsvägar för scendekoratörer och filmarkitekter, varav den ena skulle förläggas till konstfackskolan.

År 1963 rekommenderade Nordiska rådet de nordiska regeringarna att påskynda utredningsarbetet om en grundutbildning av personal inom teater, film, radio och television och att vid utredningsarbetet beakta möjligheten att an-

ordna vidareutbildning på nordisk basis. I direktiven till föreliggande svenska utredning underströks att det var angeläget att utvecklingen i de nordiska länderna beaktades så att möjligheterna till en nordisk samordning på längre sikt kunde tas till vara. Utredningsarbete har sedan år 1963 pågått samtidigt i vårt land samt i Danmark och Norge.

Nordiska kulturkommissionens sektion III har behandlat frågan om hur samordningsproblemen inom det aktuella området bör lösas i nuvarande läge, då utredningar föreligger i alla tre länderna. Sektionen har uttalat att det nordiska samarbetet borde bestå i att man på nordisk basis maximalt utnyttjar de institutioner som beräknas bli upprättade. Utbildningen inom varje land bör stå öppen för deltagare från övriga nordiska länder. Olikheter i institutionernas utformning anses inte innebära nackdelar utan närmast vara ägnade att ge ökad bredd i fråga om utbildningsmöjligheterna. Vidare förordar sektionen ett utsträckt samarbete i syfte att utnyttja lärarkrafterna på området. Sektionen finner det också vara av stor betydelse att den redan påbörjade nordiska kursverksamheten vidareutvecklas efter mönster av Vasaseminarieerna.

För egen del finner jag det väsentligt att samordningen mellan den nya utbildningen i Sverige och motsvarande verksamhet i andra nordiska länder ägnas uppmärksamhet i det fortsatta planeringsarbetet i vårt land.

För att göra de olika kompletterande utredningar och bedömningar av skilda slag som jag berört i det föregående och för ytterligare bearbetning av vissa frågor om *utbildningsbehovet, utbildningens organisation, kostnader m. m.* bör tillsättas en särskild organisationskommitté. Kostnaderna för denna kan täckas från ecklesiastikdepartementets kommittéanslag.

I flera remissyttranden framhålls att utredningens bedömningar av utbildningsbehovet präglas av betydande osäkerhet. Delvis beror detta på att det här rör sig om mycket små yrkesgrupper, varför utgångspunkterna för beräkningarna blir osäkra. Som exempel på faktorer som bidrar till denna osäkerhet kan nämnas avgång före utbildningens slut och utbildning vid sidan om den nya institutionen.

Med hänsyn till att yrkesgrupperna i fråga är små ger olika bedömningar av den framtida expansionen inom de berörda yrkesområdena relativt sett stora utslag. Det kan därför komma att visa sig att utredningen underskattat utbildningsbehovet på längre sikt. Jag finner det ändå inte befogat att nu planera en större sammanlagd utbildningskapacitet än utredningen avsett. En närmare analys av utbildningsbehovet inom de olika yrkesgrupperna bör göras av organisationskommittén. Jag vill samtidigt understryka att syftet med de föreslagna utbildningsmöjligheterna i första hand bör vara att skapa en kvalitetshöjande utbildningsmiljö till vilken begåvningar kan rekryteras och i vilken de kan bli stimulerade i sin konstnärliga utveckling.

Om man i likhet med utredningen utgår från att all övningsproduktion skall äga rum i institutionens egna lokaler och om produktionen skall ha den betydande omfattning som utredningen förutsatt, torde utbildningskapaciteten inte kunna ökas i någon större utsträckning utöver den utredningen före-

slagit. Däremot kan en ökning bli möjlig i den mån övningsproduktionens omfattning begränsas. Den blivande organisationskommittén bör redovisa alternativa förslag i fråga om utbildningskapacitet och övningsproduktionens omfattning i utbildningen. Som ett minimalalternativ räknar jag med en sammanlagd årlig intagning av ca 35 elever. Därtill kommer deltagare i de kurser som avses bli ett reguljärt inslag i utbildningsverksamheten.

De sakkunniga har föreslagit att den nya utbildningsinstitutionen skall få en helt självständig ställning med en av Kungl. Maj:t utsedd styrelse. Jag är inte beredd att nu ta ställning till frågan om den nya institutionens ledning. Organisationskommittén bör ytterligare överväga denna fråga.

De utbildningsvägar som de sakkunniga föreslagit skall finnas vid institutionen är en treårig väg för teaterregissörer, en tvåårig för konstnärliga producenter inom radio och television, en ettårig för scendekoratörer och filmarkitekter samt en tvåårig för maskörer. Utbildningsorganisationen kommer att förändras om, som jag föreslagit i det föregående, filmutbildningen inordnas i densamma. Bl. a. torde den fotograf- och ljudteknikerutbildning, som f. n. anordnas vid filmskolan, genom sammanslagningen eventuellt kunna läggas om så att den även tillgodoser vad beträffar fotografierna televisionens och vad beträffar ljudteknikerna samtliga medias behov. Med hänsyn bl. a. till olika synpunkter som framkommit vid remissbehandlingen bör organisationskommittén överväga ytterligare modifikationer av de sakkunnigas förslag i fråga om utbildningsvägar, utbildningstidens längd m. m. Jag utgår från att utbildningstiden vid institutionen inte i något fall skall bli längre än tre år.

Byggnadsstyrelsen har — under förutsättning att statsmakterna beslutar i huvudsak enligt utredningens förslag — förklarat sig beredd att förhyra erforderliga lokaler för den nya utbildningen i filminstitutets planerade nybyggnad på Gärdet i Stockholm. Styrelsen utgår från att också teaterhistoriska institutionen vid Stockholms universitet och Drottningholms teatermuseums bibliotek skall kunna inrymmas i samma byggnad. Denna senare fråga torde få slutgiltigt prövas av Kungl. Maj:t i annat sammanhang. Vid den föreslagna inordningen av samtliga här berörda aktiviteter i filminstitutets planerade nybyggnad bör förutsättningarna bli mycket gynnsamma för en nära samverkan mellan den nya utbildningsanstalten å ena sidan och nyssnämnda institutioner och Svenska filminstitutet å andra sidan. Byggnaden — med teaterlokal, film-, televisions- och radiostudior, bibliotek och undervisningslokaler — bör genom de möjligheter till samverkan och kontakter den erbjuder kunna bli en synnerligen ändamålsenlig institution för undervisning, forskning och experimentverksamhet.

Utredningen har ansett sig kunna beräkna kostnaderna endast uppskattningsvis. Enligt kostnadsuppskattningarna blir utbildningskostnaden per elev för den föreslagna utbildningen högre än vid utbildningen av skådespelare, något som kan anses naturligt med tanke på utbildningens individuella och komplicerade karaktär, det förhållandevis låga elevantalet och utnyttjandet av dyrbara produktionsresurser. Med hänsyn till de här föreslagna ändrade förutsättningarna

för verksamhetens utformning fordras givetvis förnyade och mera detaljerade beräkningar, när det blir aktuellt att ta ställning till de med utbildningen sammanhängande anslagsfrågorna. Det bör uppdras åt organisationskommittén att utföra dessa beräkningar. Kommittén bör därvid särskilt pröva möjligheterna att minska utbildningskostnaden per studerande.

I 1963 års betänkande om scenskoleutbildningen behandlades i fråga om lyrisk utbildning eller vad jag i fortsättningen vill kalla musikdramatisk utbildning endast frågorna om särskilda linjer vid scenskolorna i Göteborg och Malmö. De framtida relationerna mellan den nuvarande operaklassen vid musikhögskolan och scenskolan i Stockholm behandlades däremot inte. Det beslut som sedermera fattades om scenskolornas organisation innebar att skolorna i Göteborg och Malmö på försök, innan hela frågan om denna utbildningsforms omfattning och förläggning närmare klargjorts, skulle ha särskilda linjer för utbildning av lyrisk-dramatiska artister.

Utredningsmannen har nu i sitt andra betänkande om scenskolorna dels föreslagit att den försöksvis anordnade undervisningen i Göteborg och Malmö skall bli en reguljär del av scenskoleutbildningen i de båda städerna, dels att operaklassen vid musikhögskolan läggs ned och ersätts med en musikdramatisk linje vid scenskolan i Stockholm, avsedd för utbildning av operaartister.

Vid remissbehandlingen har inga invändningar rests mot förslagen om utbildningen i Göteborg och Malmö. Däremot är meningarna delade i fråga om att inordna musikdramatisk utbildning i scenskolan i Stockholm. Teater- och orkesterrådet och Teaterns utbildningsråd ansluter sig till utredningsmannens förslag. Utbildningsrådet anser att detta innebär en nyorientering på det musikdramatiska området, som rådet hyser stora förväntningar om. Musikaliska akademiens styrelse och Kungl. teatern hävdar däremot att en reorganisation av den nuvarande operaklassutbildningen vid musikhögskolan och en förstärkning av dess resurser skulle vara att föredra framför det framlagda förslaget. De båda remissinstanserna har emellertid inte något att erinra mot att musikdramatisk utbildning i nuvarande läge, då musikhögskolan saknar ändamålsenliga lokaler för sådan undervisning, provisoriskt förläggs till scenskolan. Tanken att Kungl. teatern inte längre skall ha medansvar för utbildningen godtas av alla som yttrat sig i frågan.

De skäl som kan anföras för att anordna en musikdramatisk linje vid scenskolan i Stockholm är dels av organisatorisk, dels av pedagogisk art.

De organisatoriska skäl som talar för att inordna den musikdramatiska utbildningen i scenskolan i Stockholm är i första hand att skolorna i Göteborg och Malmö redan har musikdramatiska linjer, vid vilka också operaartister utbildas. Vid remissbehandlingen har inte heller några invändningar riktats mot denna del av den musikdramatiska utbildningen. Det har ansetts önskvärt att en musikdramatisk utbildning organiseras på likartat sätt vid alla tre skolorna, även om utbildningen i Stockholm inriktas mer speciellt på blivande operaartister.

Från pedagogisk synpunkt har det ansetts vara väsentligt att elever med mu-

sikdramatisk inriktning får kontakt med scenskolemiljön. Utvecklingen inom teatern visar att gränserna mellan de olika sceniska konstformerna tenderar att bli mindre skarpa. För elever och lärare vid de båda utbildningslinjerna får det därför anses värdefullt med en nära kontakt i det dagliga arbetet. Viss undervisning kan också ordnas gemensamt. Underlaget för att inrätta lärartjänster förbättras genom att undervisningsvolymen vid skolan i vissa ämnen ökas. Båda elevgrupperna har också behov att utnyttja de lokaler, särskilt utrustade för övningar i scenisk framställning som disponeras av scenskolan.

Med hänsyn till vad jag här redovisat anser jag mig böra tillstyrka förslaget att anordna musikdramatisk utbildning även vid scenskolan i Stockholm. Det bör samtidigt starkt betonas att utbildningens förläggning till scenskolan givetvis inte är uttryck för någon värdering av olika delar av utbildningen. Av den framlagda utredningen framgår att de musikaliska elementen kommer att förstärkas i jämförelse med nuvarande förhållanden. Det förutsätts att musikalisk expertis och högt kvalificerade lärare skall kunna utnyttjas för den undervisning i musikaliska ämnen som enligt förslaget till timplan skall omfatta ca två tredjedelar av det sammanlagda timtalet. Till detta kommer att eleverna liksom vid den nuvarande utbildningen skall ha inhämtat musikalisk grundutbildning redan före inträdet vid den musikdramatiska linjen. Med hänsyn till de invändningar i fråga om undervisningens uppläggning som framförts av Musikaliska akademiens styrelse och Kungl. teatern anser jag emellertid att viss översyn av utredningsmannens förslag om undervisningens organisation bör komma till stånd. Utöver den i betänkandet föreslagna förstärkningen av scenskolas styrelse med musikalisk expertis m. m. anser jag att den musikdramatiska linjen bör ställas under särskild pedagogisk ledning.

Utredningsmannen har föreslagit att undervisningen vid den musikdramatiska linjen i Stockholm skall påbörjas redan läsåret 1966/67. Vissa skäl talar emellertid enligt min mening för att utbildningen skall börja först läsåret 1967/68. Ett igångsättande av utbildningen först nästa år innebär nämligen bl. a. att viss tid vinnns för den ytterligare översyn av läroplanerna, som bör ske med hänsyn till erinringar och uppslag som framförts av remissinstanserna.

Scenskolas styrelse bör redan innevarande budgetår utökas med ledamöter som företräder det musikaliska området. Detta medför vissa arvodeskostnader, som bör belasta scenskolas avlöningsanslag. Någon ny beräkning av anslagsbeloppet på grund härav behövs inte.

Förutom att scenskolas styrelse förstärks på angivet sätt bör till skolan knytas representanter för pedagogisk sakkunskap på de musikaliska och musikdramatiska områdena, exempelvis genom att representanter för musikhögskolans lärarkollegium bereds platser i scenskolas lärarkollegium eller genom att enligt utredningsmannens förslag en särskild rådgivande nämnd inrättas.

Det bör uppdras åt teater- och orkesterrådet att efter samråd med scenskolan göra de förberedelser som fordras för att utbildningen skall kunna sättas i gång hösten 1967.

De musikdramatiska linjer, som försöksvis är anordnade i Göteborg och Malmö, bör bli reguljära inslag i utbildningen från den tidpunkt då den musikdramatiska utbildningen i Stockholm sätts i gång. Utredningsmannens förslag om ökad medelsanvisning för undervisning i sång bör övervägas ytterligare i samband med prövningen av frågan om scenskolornas anslag för budgetåret 1967/68.

I 1963 års betänkande om scenskolorna berörde utredningsmannen behovet av scenisk utbildning av förberedande karaktär men lade inte fram några helt utarbetade förslag i ämnet. Efter ytterligare överväganden föreslår han nu i det nya betänkandet att scenisk grundutbildning skall ordnas inom ramen för yrkesskolan. En del av undervisningen skall ske vid teater på skolorten. Syftet med utbildningen skall vara både att förbereda elever för inträde vid scenskolor och att ge en allmän orientering om olika yrken inom teatern.

Jag vill i denna fråga erinra om den genomgripande omdaning av yrkesskolan som nu förbereds. Yrkesutbildningsberedningens principbetänkande (SOU 1966: 3), i vilket bl. a. föreslås utbildning på det estetiska området inom yrkesskolan, remissbehandlas f. n. och ställningstaganden till där framförda förslag torde komma att ske under år 1967. Jag anser det därför inte möjligt att ta ställning till det framförda förslaget, förrän yrkesskolans allmänna struktur i framtiden närmare bestämts.

När jag i prop. 1964: 66 behandlade frågorna om intagningen vid skolorna för scenisk utbildning var jag inte beredd att förorda utredningsmannens då framlagda förslag om en årlig intagning av ca 20 elever per skola, även om vissa skäl talade för en sådan omfattning av utbildningen. Intagningen begränsades i mitt förslag till 15 elever per skola eller sammanlagt 45 elever per år. Utredningsmannens i det föregående förordade förslag rörande den musikdramatiska utbildningen i Stockholm innebär en ökad intagning av åtta elever per år. Teater- och orkesterrådet, som gjort en prognos över utbildningsbehovet på det sceniska området, anser att någon ökning av intagningen vid scenskolorna utöver den som följer av ett införande av den musikdramatiska utbildningen i Stockholm f. n. inte bör ske. Jag ansluter mig till den gjorda bedömningen. I rådets uppgifter ingår att uppmärksamt följa utvecklingen och vid behov föreslå förändringar i fråga om intagningen.

Vad utredningsmannen föreslagit om intagningsproceduren, dvs. fortsatt intagning vid varje skola i stället för en för samtliga skolor gemensam intagning, har jag inte något att erinra mot.

Utredningsmannen har föreslagit att eleverna vid scenskolorna under sitt första anställningsår som skådespelare skall ges möjligheter till efterutbildning i röst- och rörelseteknik. Jag är inte beredd att ta ställning till denna fråga i föreliggande sammanhang.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de av mig förordnade riktlinjerna för utbildning av vissa yrkesgrupper inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden;

2. godkänna de av mig förordade riktlinjerna för den musikdramatiska utbildningen vid statens skolor för scenisk utbildning i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gunilla Fenne

INNEHÅLL

1.	<i>Inledning</i>	3
2.	<i>Utbildning av regissörer, producenter, scendekoratörer och maskörer</i> ..	5
2.1.	Nuläge	5
2.2.	Utredningen	5
2.2.1.	Utbildningsbehovet	5
2.2.2.	Utbildningens organisation och ledning	7
2.2.3.	Utbildningsvägar	8
2.2.4.	Personalbehov, lokaler och kostnadsberäkningar	9
2.3.	Remissyttrandena	10
2.3.1.	Utbildningsbehovet	10
2.3.2.	Den organisatoriska lösningen	11
2.3.3.	Utbildningsvägar och undervisning	13
2.3.4.	Personalbehov och lokalfrågor	14
3.	<i>Den musikdramatiska utbildningen</i>	16
3.1.	Bakgrund	16
3.2.	Utredningsmannen	16
3.3.	Remissyttrandena	17
4.	<i>Vissa övriga utbildningsfrågor inom det sceniska området</i>	20
4.1.	Bakgrund	20
4.1.1.	Scenisk grundutbildning	20
4.1.2.	Intagningen vid scenskolorna	20
4.1.3.	Scenisk efterutbildning	20
4.2.	Utredningsmannen	21
4.2.1.	Scenisk grundutbildning	21
4.2.2.	Intagningen vid scenskolorna	22
4.2.3.	Scenisk efterutbildning	22
4.3.	Remissyttrandena	23
4.3.1.	Scenisk grundutbildning	22
4.3.2.	Intagningen vid scenskolorna	23
4.3.3.	Scenisk efterutbildning	24
4.4.	Teater- och orkesterrådets bedömning av utbildningsbehovet av sceniska artister	24
5.	<i>Departementschefen</i>	25